

DOI: 10.15276/ETR.05.2025.2
DOI: 10.5281/zenodo.17497879
UDC: 005.21:37.091.33:35.077
JEL: I23, H83, L38, O33, M48

БЕНЧМАРКІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

BENCHMARKING AS AN EFFECTIVE INSTRUMENT FOR IMPROVING THE QUALITY OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Iryna M. Boiko

Odesa Polytechnic National University, Odessa, Ukraine

ORCID: 0000-0001-6876-526X

Email: imboyko91@gmail.com

Karolina S. Bradul

Odesa Polytechnic National University, Odessa, Ukraine

Email: karolinabradul@gmail.com

Received 25.08.2025

Бойко І.М., Брадул К.С. Бенчмаркінг як ефективний інструмент удосконалення якості загальної середньої освіти. Оглядова стаття.

Питання якості загальної середньої освіти є одним з пріоритетних в галузі освіти. У статті описано сутність бенчмаркінгу та виявлено ключові розбіжності в трактуваннях науковців. Визначено взаємозв'язок бенчмаркінгового дослідження з теоретичними основами якості освіти та наведено важливі функції, які виконує освітній бенчмаркінг. Наведено основні етапи проведення бенчмаркінгу в освітній сфері та підкреслено важливість його використання в період війни. Проаналізовано результати Національного мультипредметного тестування з предмету «українська мова» випускників закладів загальної середньої освіти за 2022-2024 роки та виявлено області з найкращими та найгіршими показниками. Підкреслено ключові фактори, що впливають на результати тестування і рівень освіти загалом, а також зазначені основні інноваційні рішення «еталонних областей», що допоможуть областям з гіршими показниками удосконалити якість навчального процесу.

Ключові слова: освітній бенчмаркінг, освіта, бенчмаркінгове дослідження, навчальний процес

Boiko I.M., Bradul K.S. Benchmarking as an Effective Instrument for Improving the Quality of General Secondary Education. Review article.

The issue of the quality of general secondary education is one of the priorities in the field of education. The article describes the essence of benchmarking and identifies key differences in the interpretations of scientists. The relationship between benchmarking research and the theoretical foundations of education quality is determined and the important functions performed by educational benchmarking are presented. The main stages of benchmarking in the educational sphere are presented and the importance of its use during the war is emphasized. The results of the National Multidisciplinary Testing in the subject of "Ukrainian language" of graduates of general secondary education institutions for 2022-2024 are analyzed and the regions with the best and worst indicators are identified. The key factors that influence the test results and the level of education in general are emphasized, and the main innovative solutions of the "reference regions" are indicated, which will help the regions with the worst performance to improve the quality of the educational process.

Keywords: educational benchmarking, education, benchmarking research, educational process

У сучасному контексті розвитку України, що відбувається в умовах постійних викликів, сфера освіти та забезпечення високого рівня її якості набувають особливого стратегічного значення. Тому на тлі світових змін та зростаючих вимог до людського капіталу, освітня мережа України активно працює над пошуком та впровадженням ефективних інструментів для підвищення якості загальної середньої освіти. Це зумовлено розумінням того, що якісна освіта є фундаментом для відновлення країни, забезпечення її конкурентоспроможності та формування свідомого, адаптивного суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідження питання удосконалення освітнього процесу, окрема через бенчмаркінгові дослідження висвітлені у працях: Л.П. Артеменко [1], О.О. Біляковської [2], М.К. Костюк [4], С.Б. Семеник [8], Г.З. Чекаловської [9]. Вони не тільки теоретично обґрунтували необхідність удосконалення якості освіти, а ще й апропонували основні рекомендації щодо підвищення рівня якості української освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Проблема якості освіти в умовах останніх подій на території України є предметом постійного наукового інтересу та питанням частих дискусій. Незважаючи на велику кількість досліджень щодо цього питання, його пріоритетність вимагає подальшого виявлення та додаткового дослідження сутності інструментів удосконалення освіти, дослідження основних проблем, що стають на заваді їх застосуванню та розробка алгоритму дій, що допоможуть підвищити якість надання освітніх послуг в Україні. Тобто сьогодні, ще коло питань, пов'язаних з удосконаленням якості навчального

процесу потребують постійного вивчення та докладного аналізування.

Метою статті є проаналізувати важливість бенчмаркінгу як інструмента підвищення якості освіти, а також визначити ключові основи його застосування. До того ж дослідити наявність освітніх розривів та регіональної диспропорції в питанні успішності учнів відповідно до регіонів та окреслити позитивний досвід областей, що стане базовим кейсом покращення якості освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

В економічній науці та теорії менеджменту поняття «бенчмаркінг» з'явилося не так давно. Сам термін «бенчмаркінг» (benchmarking) походить з англійської мови і не має однозначного перекладу українською (bench – рівень, mark – позначка). Якщо аналізувати наукову літературу, то можна визначити, що єдиного розуміння і визначення терміну «бенчмаркінг» серед науковців та загалом в практичній діяльності немає, оскільки наявна велика кількість дослідницьких напрацювань у даному напрямку, що формувалися під різним кутом зору конкретного науковця.

Так, наприклад, Г.З. Чекаловська пояснює термін «бенчмаркінг» як систематичний процес дослідження роботи організацій та в подальшому розвиток найкращих за якістю продуктів (послуг, процесів, практик) з метою поліпшення ефективності [9].

Л.П. Артеменко в свою чергу описує сутність бенчмаркінгу як розуміння власних процесів, аналіз процесів конкурентів та вміння неупереджено порівнювати результати своїх процесів з результатами інших, а вже після ефективно впроваджувати необхідні зміни [1].

Зарубіжний вчений Р.К. Донован конкретизує бенчмаркінг як систематизований, тактично та стратегічно організований процес прийняття рішень, результатом якого є підвищення ефективності діяльності з урахуванням роботи конкурентів, що демонструють кращі показники [11].

Відповідно до проаналізованих трактувань поняття «бенчмаркінг» можна визначити певні

розбіжності: об'єкт порівняння (окремі автори наголошують на порівнянні з конкурентами, інші – з провідними гравцями ринку, а ще частина – з будь-якими організаціями, що досягли значних успіхів), підхід до дослідження (деякі дефініції представляють бенчмаркінг як послідовний та постійний процес порівняння, а деякі автори не акцентують на цьому увагу залишаючи простір подумати на рахунок одноразової ініціативи проведення бенчмаркінгового дослідження), мета (деякі визначення підкреслюють мету покращення власної діяльності, інші – мету виявлення найкращих практик та їх адаптації).

Проте було досліджено, що незважаючи на деякі розбіжності у баченні сутності бенчмаркінгу, автори зупиняються у більшості своїх міркувань на наступних головних аспектах: бенчмаркінг – це в першу чергу інструмент порівняння (всі визначення включають поняття порівняння власної діяльності з іншими), покращення (всі визначення вказують на мету покращення власної діяльності) за рахунок аналізу і пошуку найкращих практик. Враховуючи теперішні тенденції та проаналізувавши наукові джерела, запропоновано власне бачення бенчмаркінгу, як регулярний, періодичний процес порівняння власної діяльності з найкращими практиками інших організацій з метою виявлення та адаптації цих практик для покращення власної ефективності, задоволення потреб клієнтів та досягнення стратегічних цілей в умовах глобалізації та технологічних змін.

Безпосередньо використання механізмів та методів бенчмаркінгу починають активно впроваджуватися не в лише сфери бізнесу, а й потрохи прослідковують перші кроки в сучасній освітній діяльності, освітньому менеджменті та процесах підвищення якості надання освітніх послуг, хоча все ще є новинкою в Україні. В освітньому просторі бенчмаркінг можна розглядати як нову окрему складову в оцінюванні якості освітнього процесу загалом, підготовки кваліфікованих фахівців, а також як інструмент створення конкурентних освітніх послуг, потенціалу закладів освіти та регіону в цілому.

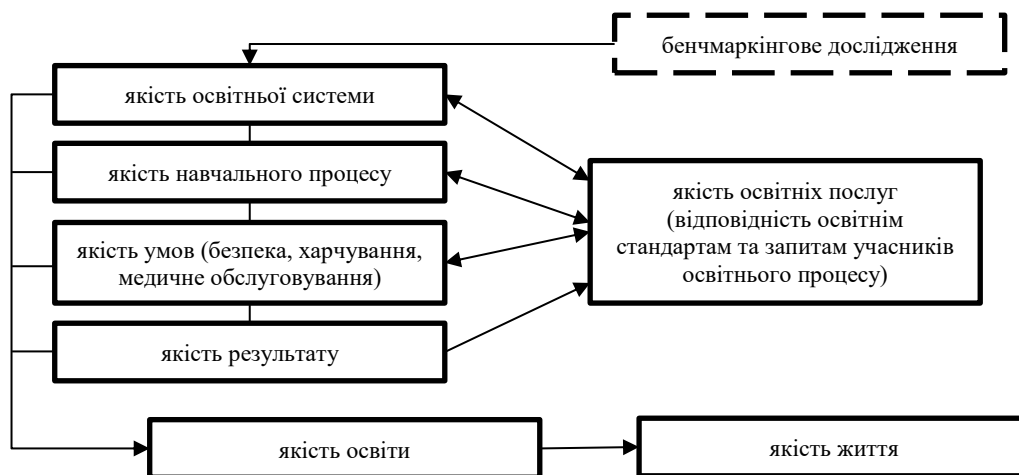

Рисунок 1. Теоретичне трактування основ якості освіти
Джерело: складено авторами за матеріалами [10]

Оскільки ми далі будемо говорити про бенчмаркінг як інструмент удосконалення якості загальної середньої освіти, то варто проаналізувати теоретичні основи якості освіти (рис. 1).

Варто підкреслити, відповідно до рисунку 1, якість освіти – це набагато складніше явище, ніж здається на перший погляд. Оскільки під якістю загальної середньої освіти частіше за все розуміється як відповідність рівня знань випускника закладу освіти вимогам, що висуваються (частіше всього таке порівняння здійснюється на основі тестувань – ЗНО/НМТ), проте чомусь мало хто вбачає в якості освіти безпосередньо якість самого навчального процесу, освітньої системи, що безпосередньо впливає на досягнення результату.

Бенчмаркінг загалом розглядається як новітня технологія, що дозволяє оцінити та порівняти кращі освітні практики, та адаптувати досвід в освітній процес закладів загальної середньої освіти, що підвищать його якість. Варто наголосити на тому, що у питаннях підвищення якості освіти бенчмаркінг можна використовувати не тільки для покращення навчальних процесів, а й для стратегічного планування, оскільки під час бенчмаркінгового дослідження ми вивчаємо та досліджуємо середовище, що дає змогу ставити цілі та слідувати визначеним орієнтирам. У таблиці 1 наведено важливі функції, які виконує освітній бенчмаркінг.

Таблиця 1. Ключові функції освітнього бенчмаркінгу

Функція	Характеристика
1. Комунікативна	налагодження комунікації та співпраці з освітніми закладами, де впроваджено кращі практики або досягнуто високих результатів
2. Діагностична	діагностування рівнів навчальної успішності учасників освітнього процесу із використанням діагностичних засобів закладів-конкурентів
3. Аналітична	поглиблене вивчення передового досвіду забезпечення якості загальної середньої освіти; порівняння результатів освітньої діяльності з аналогічними досягненнями закладів освіти; формулювання наявних прорахунків і «слабких місць» в організації власного освітнього процесу; проектування оптимальних шляхів і способів їх усунення; досягнення кращих показників у підготовці випускників
4. Прогностична	прогнозування очікуваних зрушень в якості навчально-пізнавальної підготовки учнів та їх потенційної конкурентоздатності порівняно з випускниками інших провідних закладів загальної середньої освіти

Джерело: складено авторами за матеріалами [2, 8]

Слід підкреслити, що бенчмаркінг є дослідницькою діяльністю, оскільки передбачає як виявлення певного «зразка» для наслідування, так і розробку критеріїв та індикаторів, їхнє детальне вивчення, зіставлення й обрання оптимальних стратегій для наближення до встановленого ідеалу. Ціла процедура порівняння базується, подібно до наукових досліджень, на об'єктивних та перевірених даних. Більше того, якщо розглядати бенчмаркінг в сфері освіти як процес, то можна описати його фактично як цикл, оскільки бенчмаркінг складається з певного набору етапів, що фактично замикаються і таким чином це дає можливість закладам освіти постійно покращуватись та результативно використовувати напрацювання від досліджень для забезпечення високої якості освітніх послуг (рис. 2).

Для того аби бенчмаркінгове дослідження було успішне, окрім дотримання послідовності етапів його проведення, що схематично наведені на рисунку 2, важливо також забезпечити зв'язок між показниками порівняння, цілями закладів освіти та баченням розвитку навчального процесу. Саме тому необхідно керуватися базовими принципами освітнього бенчмаркінгу, зокрема в питаннях якості загальної середньої освіти:

- провідна роль керівництва школи, директор та педагогічний склад мають бути готові до змін, створювати атмосферу для спільного пошуку нових ідей та забезпечувати всім необхідним для проведення бенчмаркінгу;
- залучення означає, що всі учасники освітнього процесу мають брати активну участь у

- формуванні нової шкільної культури, підвищенні якості освіти, розвитку власного професіоналізму та безперервному навчанні;
- системність передбачає, що заклад освіти слід розглядати як сукупність взаємопов'язаних процесів, спрямованих на постійне покращення відповідно до його стратегічних цілей;
- прийняття рішень на основі правдивих даних передбачає, що у школі має бути налагоджена система збору та аналізу інформації про навчальну діяльність, взаємодію з учнями, батьками, іншими школами-партнерами та зовнішніми організаціями;
- орієнтованість на задоволення потреб та очікувань учнів щодо отримання якісної освіти;
- безперервний розвиток повинен стати не тимчасовою ініціативою, а постійною складовою роботи всього шкільного колективу.

Аналізуючи основні етапи проведення бенчмаркінгу на рисунку 2, можна підкреслити, що сутність бенчмаркінгу виходить далеко за межі простого порівняльного аналізу; бенчмаркінг перетворюється на стратегічний вектор, що спрямовує пошук передових практик, сприяє оперативному коригуванню та ефективній адаптації освітніх рішень. В умовах, коли освітні заклади стикаються з руйнуваннями, нестачею кадрів та необхідністю інтегрувати учнів з різних регіонів, бенчмаркінг допомагає виявляти недоліки та прогалини, а також знаходити інноваційні та перевірені методи для підвищення якості освітніх послуг.

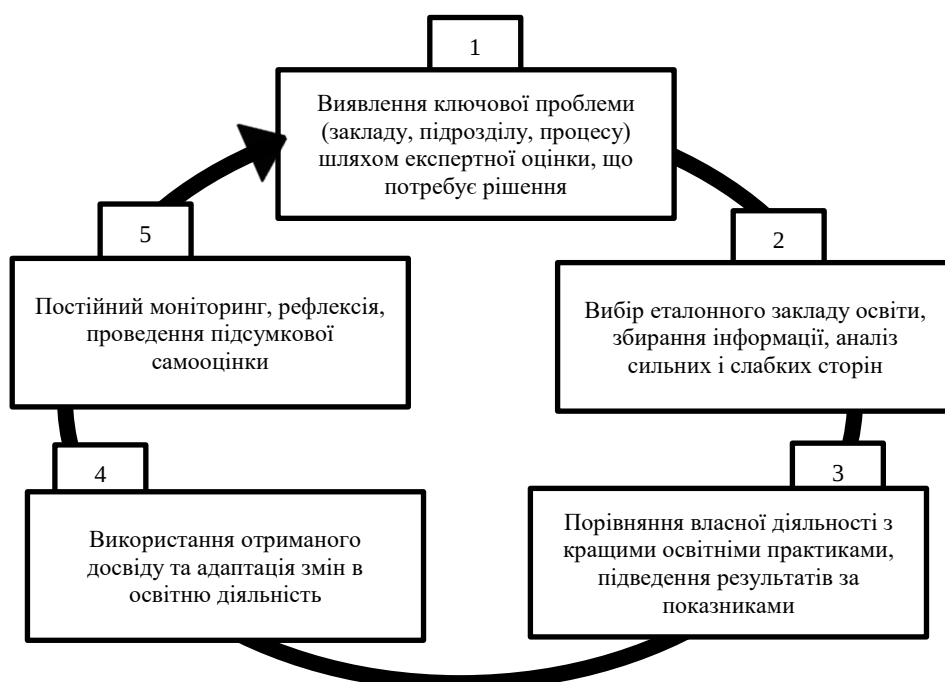

Рисунок 2. Основні етапи проведення бенчмаркінгу в освітній сфері

Джерело: складено авторами за матеріалами [2]

Бенчмаркінгові дослідження дозволяють бачити не тільки розриви між регіонами, школами чи окремими учнями, але й успішні приклади подолання цих розривів. Наприклад, коли одна школа на деокупованій території змогла забезпечити стабільний освітній процес через ефективне управління, інша може використати цю модель як орієнтир. Такий обмін досвідом критично важливий у ситуації, коли втрата зв'язку з учнями, відсутність доступу до якісного інтернету або постійні повітряні тривоги ускладнюють навчання.

Саме на цьому етапі доцільно провести аналітичну роботу, що буде стосуватися, дослідження середніх балів НМТ за останні 3 роки, адже саме так можна буде визначити «регіони-еталони» та

«відстаючі регіони», а також порівняти фактори, які цьому посприяли та методики, що стали ключовими та ефективно вплинули на результативність «регіонів-еталонів».

Було обрано об'єктом дослідження результати тестування саме з предмету «українська мова» випускників закладів загальної середньої освіти за 2022-2024 роки, оскільки можна, по-перше, наголосити на тому, що для основи аналізу потрібно обрати предмет, який має однакове обов'язкове навантаження в шкільній програмі (на відміну від вибіркових предметів, результати тестування яких, ймовірно дадуть неповне або нерівномірне вимірювання освітніх розривів).

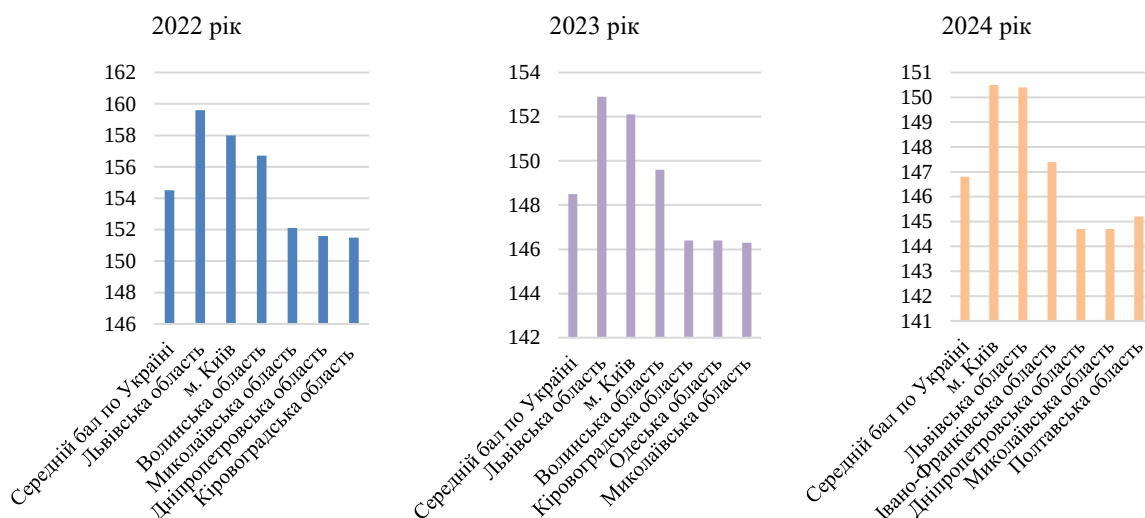

Рисунок 3. Аналіз результатів тестування НМТ випускників закладів загальної середньої освіти за регіонами за 2022-2024 роки

Джерело: складено авторами за матеріалами [7]

Також на вибір вплинув фактор особливого значення володіння української мови в умовах повномасштабної війни. Тобто під час аналізу саме результатів тестування з предмету «українська мова» випускників закладів загальної середньої освіти, рівень знань української мови виступає основою та найкращим індикатором, що дозволить об'єктивно порівнювати ситуацію в різних регіонах, у різні роки війни та в різних форматах навчання, тобто дасть зрозуміти рівень регіональної диспропорції. Нижче на рисунку 3 наведено результати проведеного аналізу, де вказані Топ-3 «регіони-еталони» з відповідно найкращими результатами та три регіони, які мають найнижчі результати (рис. 3).

Досліджуючи результати тестування НМТ випускників закладів загальної середньої освіти за регіонами було виявлено, що наразі спостерігається достатньо вагома регіональна диспропорція та освітні розриви відповідно. Тобто було визначено, що найвищі результати продемонстрували випускники Львівської та Волинської областей, а також місто Київ – за 2022 рік показники коливаються в межах 156,7-159,6 балів, у 2023 році – 149,6-152,9 балів відповідно, а у 2024 році – 147,4-150,5 балів. Проте незважаючи, що результати НМТ в цих областях є найкращими у розрізі країни, але за 2022-2024 роки також спостерігається негативна динаміка середнього балу, що скоріше за все викликана затяжним воєнним станом на території України.

В свою чергу найнижчі результати НМТ за досліджуваний період демонструють Миколаївська, Дніпропетровська, Кіровоградська та Одеська області – за 2022 рік показники коливаються в межах 151,5-152,1 балів, у 2023 році – 146,3-146,4 балів відповідно, а у 2024 році – 144,7-145,2 балів. Також тут варто наголосити, що спостерігається постійне зменшення середнього балу найнижчих результатів тестування в період дослідження. Такі освітні розриви між областями з найвищими та найнижчими показниками є багатфакторними і значною мірою зумовлені впливом повномасштабної війни, рівнем підтримки місцевої влади та загальними соціально-економічними умовами.

В рамках бенчмаркінгового дослідження потрібно наголосити, що на основі проведеного моніторингу показників, можна визначити ключові фактори, що впливають на результати тестування і

рівень освіти загалом. Області з нижчими результатами, такі як Миколаївська, Дніпропетровська, Одеська та Кіровоградська, географічно розташовані ближче до зони активних бойових дій або зазнали значних обстрілів, а тому постійна загроза повітряних ударів та переривання тестувань через повітряні тривоги створюють стресові умови для учнів та вчителів – що загалом є ключовим впливом на освітній процес і його якість. Війна призвела до масового переходу на дистанційне навчання, обмеження доступу до інтернету та електропостачання, а також до фізичного руйнування тисяч освітніх закладів. Це спричинило значні «навчальні втрати», які, за оцінками, до жовтня 2022 року були порівнянні з двома роками пропущеної школи.

Також варто додати, що області з найнижчими результатами стикаються з неабиякою проблемою кадрового дефіциту, оскільки масовий відтік педагогів, а також високий рівень психологічного стресу і вигорання серед вчителів негативно впливають на якість освітнього процесу. Вчителі змушені брати на себе нові ролі «кризових консультантів».

На противагу цьому, Львівська, Київська та Волинська області, будучи відносно безпечнішими, змогли підтримувати більш стабільне освітнє середовище, включаючи повернення до очного навчання, що позитивно впливає на академічні результати. Регіони з вищими результатами НМТ часто демонструють сильний та послідовний освітній менеджмент. Наприклад, високі показники Львівської області пояснюються «налагодженою системою», що забезпечує продуктивне навчання. У Києві створено освітній центр у структурі міської ради для залучення різних груп, включаючи ВПО, до формування місцевих політик, що свідчить про активну підтримку освіти з боку місцевої влади [12].

У 2022 році витрати на освіту з державного бюджету України зменшилися на 8,35 %, а з місцевих бюджетів – на 6,76 % порівняно з попереднім роком, що свідчить про зниження пріоритетності освітніх програм через переорієнтацію бюджетних ресурсів на фінансування оборони та безпеки країни [13]. На рисунку 4 наведено динаміку показників частки освітніх видатків у загальному обсязі місцевих бюджетів за 2020-2024 роки.

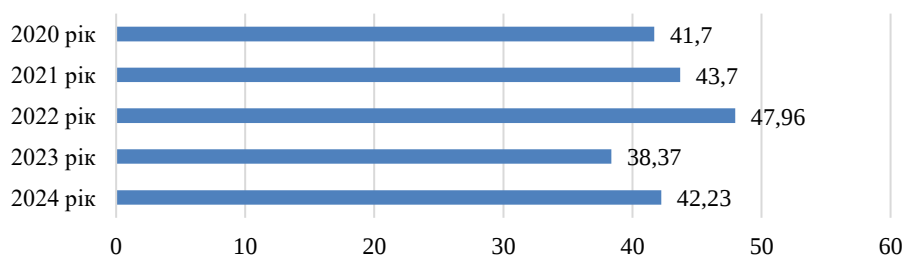

Рисунок 4. Динаміка показників частки освітніх видатків у загальному обсязі місцевих бюджетів за 2020-2024 роки, %

Джерело: складено авторами за матеріалами [5, 6]

Аналіз частки видатків на освіту у структурі місцевих бюджетів за період 2020-2024 років демонструє неоднозначну динаміку. Протягом 2020-2022 років спостерігалось стабільне та помітне зростання частки видатків на освіту з місцевих бюджетів. Найбільш значущою зміною є різке скорочення частки видатків на освіту у 2023 році, коли показник впав до критичного значення 38,3%. Це становить падіння майже на 10% порівняно з попереднім роком – таке суттєве зменшення є прямим наслідком повномасштабної війни. У 2024 році спостерігається часткове відновлення частки видатків на освіту до 42,2%. Це свідчить про певну адаптацію освітньої системи до

умов війни. Проте, цей показник все ще залишається нижчим за пікові значення 2022 року, що вказує на тривалий вплив кризи та необхідність подальшої оптимізації.

Фінансова спроможність областей, що показують кращі результати та їхня здатність ефективно розподіляти ресурси на освіту, включаючи залучення та утримання кваліфікованих кадрів, відіграють важливу роль – і показують, що навіть в таких умовах можна бути більш фінансово стабільними та забезпечувати кращі освітні ресурси. В таблиці 2 наведено динаміку показників освітніх видатків областей, що мають найвищі результати НМТ.

Таблиця 2. Динаміка показників освітніх видатків з місцевих бюджетів областей, що мають найвищі результати НМТ, млн. грн

№	Область	Рік		
		2022	2023	2024
1.	Волинська	1 146,48	1 386,26	1 461,7
	Абсолютний приріст	-	+239,78	+75,44
	Темп приросту	-	+20,9%	+5,44%
2.	Львівська	2 417,1	3 046,7	2 772,4
	Абсолютний приріст	-	+629,6	-274,3
	Темп приросту	-	+26%	-9%
3.	м. Київ	20 958	23 533,3	27 699,1
	Абсолютний приріст	-	+2 575,3	+4 165,8
	Темп приросту	-	+12,3%	+17,7%

Джерело: складено авторами за матеріалами [5, 6]

На основі проведеного аналізу показників наведених у таблиці 2, варто підкреслити бюджетну спроможність Волинської, Львівської областей та м. Києва, що мають найвищі результати НМТ, і такі результати повністю підтвердженні освітніми видатками з місцевих бюджетів досліджених областей. Оскільки навіть під час війни показники освітніх видатків мають позитивну динаміку протягом 2022-2024 років, винятком є лише Львівська область, в якій скоротилися освітні видатки на 9% у 2024 році.

Відповідно до отриманих результатів бенчмаркінгового дослідження, варто наголосити на особливому значенні застосування бенчмаркінгу у сфері освіти під час війни, оскільки наразі всі сфери життя українців підлягають руйнівному стану і освітня сфера не є виключенням – це проявляється у пошкодженнях або руйнуваннях закладів освіти, вимушеній міграції всіх учасників навчального процесу, перебоях з електропостачанням та інтернету, викликах навчання онлайн, постійному стресі та тривогах, а тому процес традиційного стратегічного планування ускладнюється.

Проте незважаючи на неосяжні виклики та труднощі, які несе разом із собою війна, варто сказати, що вона разом з цим виступила потужним каталізатором інноваційних змін в українській освіті. І цьому є підтвердженням областей, що мають найвищі результати тестування. Прикладом інноваційних рішень можуть бути, застосування STEM-освіти, розробка великої кількості навчального онлайн-контенту та онлайн-платформ, курсів,

впровадженні змішаного навчання, використання освітньої цифрової екосистеми «Мрія» та цифрового простору Eddy. В рамках дослідження та виявлення «еталонних областей», які можуть бути прикладом для інших в питаннях удосконалення якості освіти, варто окреслити важливий кейс, що впроваджений в областях з високими показниками успішності учасників навчального процесу. Львівська, Волинська та Київські області наголошують на важливості використання STEM-лабораторій та загалом компонентів викладання STEM.

Варто прийняти до уваги інноваційний освітній застосунок «Мрія», що запустили з лютого місяця 2024 року в Україні. Головна мета проекту «Мрія» – дати дитині її особистий освітній простір і унікальний алгоритм розвитку. Застосунок допомагає дитині, батькам і вчителям ефективніше орієнтуватися в навчальному процесі та поза його межами, вчасно вказуватиме, на що звернути увагу, чому присвятити більше часу. Він містить бібліотеку контенту, який потрібен саме цій дитині, інформацію про освітні програми, курси, відеоматеріали, позашкільні активності, олімпіади, гуртки [3].

Проте окрім використання інноваційних творчих рішень в «еталонних областях» чітко простежується психологічний вплив війни, оскільки кращі результати отримали учні, що проживають далі від лінії зіткнення і проведення бойових дій. Це означає, що простого надання фізичних STEM-лабораторій або передових навчальних програм недостатньо, якщо не задовольняються базові психологічні потреби учнів та

педагогів. Ефективна передача освітніх моделей повинна включати психологічну підтримку, та створення безпечного, підтримуючого навчального середовища, через те, що психічне благополуччя є випереджальним показником академічної успішності та успішного впровадження нових методів навчання.

Тобто варто окреслити, що удосконалення якості загальної середньої освіти в Україні, особливо враховуючи виклики, які мають значний вплив на освітній процес, вимагає нових підходів або переосмислення традиційних. А тому якщо раніше під час бенчмаркінгового дослідження зосереджували увагу здебільшого на академічних показниках, то наразі це наштовхує на думку, що

бенчмаркінг в Україні повинен виходити за рамки результатів НМТ і включати якісні фактори, такі як здатність школи підтримувати безперервність навчання під час повітряних тривог, впроваджувати ефективні гібридні/онлайн-моделі та дбати про психологічне благополуччя учнів та вчителів. Пропонується доповнити до бенчмаркінгу не традиційних показників, що дадуть змогу більш обширно робити академічне порівняння, а саме: психоемоційна безпека учасників освітнього процесу, інноваційний потенціал закладів (STEM-освіта, використання застосунку «Мрія»), цифровий розрив (наявність якісного інтернет-доступу), а також безпекові фактори (наявність укриттів).

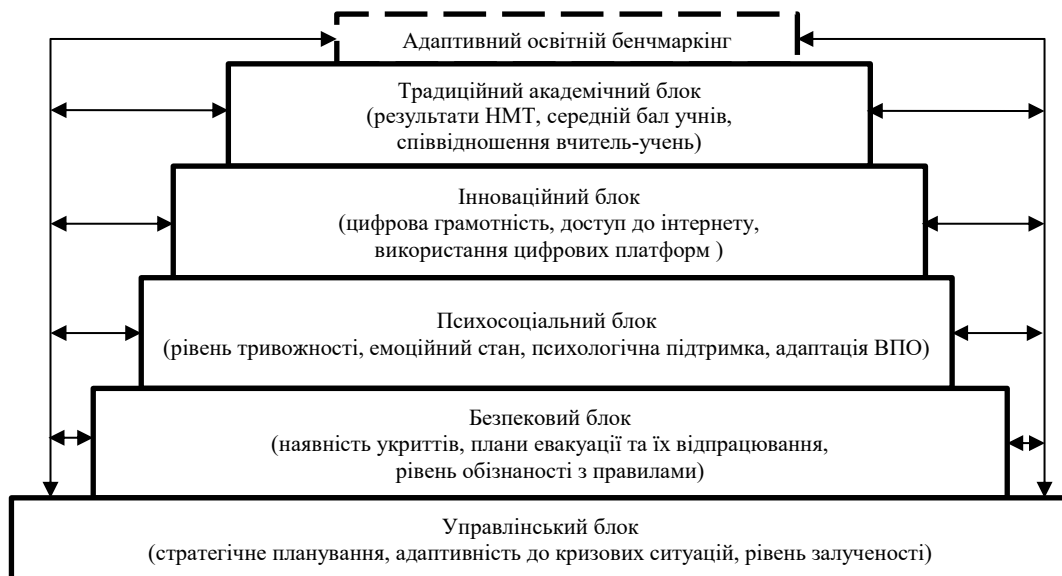

Рисунок 5. Концептуальна модель адаптивного освітнього бенчмаркінгу
Джерело: власна розробка авторів

На основі цієї авторської інновації створено концептуальну модель адаптивного освітнього бенчмаркінгу, що показує взаємозв'язок запропонованих блоків з розширеним спектром показників (рис. 5).

Висновки

За результатами дослідження та аналізуючи питання щодо використання бенчмаркінгу як ефективного інструменту удосконалення якості загальної середньої освіти, можна прийти до висновку, що бенчмаркінг в освітньому просторі можна розглядати як нову окрему складову в оцінюванні якості освітнього процесу загалом, підготовки кваліфікованих фахівців, а також як інструмент створення конкурентних освітніх послуг, потенціалу закладів освіти та регіону в цілому. Окреслено, що якість освіти – це складне і багатогранне поняття, оскільки під якістю загальної середньої освіти необхідно розуміти не тільки відповідність рівня знань випускника закладу освіти вимогам, що висувається (частіше всього таке порівняння здійснюється на основі тестувань – ЗНО/НМТ), але й безпосередньо якість самого навчального процесу, освітньої системи, що

безпосередньо впливає на досягнення результату. Досліджено, що бенчмаркінг в сфері освіти є циклом, оскільки бенчмаркінг складається з певного набору етапів, що фактично замикаються і таким чином це дає можливість закладам освіти постійно покращуватись та результативно використовувати напрацювання від досліджень для забезпечення високої якості освітніх послуг. Додатково проаналізовано результати тестування НМТ випускників закладів загальної середньої освіти за регіонами (як індикатори порівняння) було виявлено, що наразі спостерігається достатньо вагома регіональна диспропорція та освітні розриви відповідно – найвищі результати продемонстрували випускники Львівської та Волинської областей, а також місто Київ (показники за 2022-20224 роки коливаються в межах 147,4-159,6 балів), в свою чергу найнижчі результати демонструють Миколаївська, Дніпропетровська, Кіровоградська та Одеська області (показники коливаються в межах 145,2-152,1 балів). Наголошено на важливості використання STEM-лабораторій та загалом компонентів викладання STEM, при цьому без комплексного

підходу – це не дасть очікуваного результату, адже хоча використання підходів STEM навчання надають інструменти для досягнення високих результатів, але основна шкільна культура, педагогічна філософія (наприклад, заохочення здорової конкуренції, встановлення високих очікувань) та якість і відданість викладацького

складу є вирішальними, можливо, навіть більшою мірою, ніж сама фізична інфраструктура. Окрім цього визначено, що для отримання повної картини успішності учасників освітнього процесу бенчмаркінг в Україні повинен виходити за рамки результатів НМТ і включати якісні фактори, саме це і стане продовженням подальших досліджень.

Abstract

Based on the results of the study and analyzing the issue of using benchmarking as an effective tool for improving the quality of general secondary education, it can be concluded that benchmarking in the educational space can be considered as a new separate component in assessing the quality of the educational process in general, training of qualified specialists, as well as a tool for creating competitive educational services, the potential of educational institutions and the region as a whole. It is outlined that the quality of education is a complex and multifaceted concept, since the quality of general secondary education should be understood not only as the compliance of the level of knowledge of a graduate of an educational institution with the requirements (most often such a comparison is made on the basis of testing – EIT/ NMT), but also the quality of the educational process itself, the educational system, which directly affects the achievement of the result. It is proved that benchmarking in the field of education is a cycle, since benchmarking consists of a certain set of stages that are actually closed, and thus it allows educational institutions to constantly improve and effectively use the results of research to ensure high quality educational services. Additionally, the results of NMT testing of graduates of general secondary education institutions by region (as indicators of comparison) were analyzed and it was found that there is currently a significant regional disparity and educational gaps, respectively – the highest results were demonstrated by graduates of Lviv and Volyn regions, as well as the city of Kyiv (indicators for 2022-20224 range from 147.4 to 159.6 points), while the lowest results were demonstrated by Mykolaiv, Dnipro, Kirovohrad and Odesa regions (indicators range from 145.2 to 152.1 points). The importance of using STEM laboratories and STEM teaching components in general is emphasized, but without a comprehensive approach, this will not yield the expected result, because although the use of STEM teaching approaches provides tools for achieving high results, the underlying school culture, pedagogical philosophy (e.g., encouraging healthy competition, setting high expectations), and the quality and commitment of the teaching staff are crucial, perhaps even more so than the physical infrastructure itself. In addition, it was determined that in order to obtain a complete picture of the success of educational participants, benchmarking in Ukraine should go beyond the results of NMT and include qualitative factors, and this will be the subject of further research.

Список літератури:

1. Артеменко Л. П. Бенчмаркінг конкурентоспроможності на європейському ринку // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2019. – С. 152-161. DOI: 10.20535/2307-5651.16.2019.181840.
2. Біляковська О.О. Бенчмаркінг як важливий інструмент удосконалення системи управління якістю освіти в університеті // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – 2021. – Вип. 201. – С. 10-13. DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-201-10-13.
3. Деякі питання функціонування освітнього мобільного додатка «Мрія»: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2024 р. № 177 //Офіційний вісник України. – 2024. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177-2024-п#Text>.
4. Костюк М. К. Актуальність впровадження концепції бенчмаркінгу на ринку освітніх послуг України // Траєкторія науки: електронний науковий журнал. – 2021. – № 6(11). – С. 26-32. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_6_3.
5. Офіційний державний веб-портал бюджету для громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/>
6. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk>
7. Український центр оцінювання якості освіти. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://testportal.gov.ua>.
8. Семенюк С.Б. Використання бенчмаркінгу на ринку освітніх послуг // Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., Харків, 7-8 квітня 2017 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2017. – С. 324–325. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/45861/1/сух%20стар%20макар.pdf>.
9. Чекаловська Г.З. Бенчмаркінг як метод підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 35. – С. 76-79. – Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/38958>.

10. Ямполь Ю.В. Менеджмент якості освіти: філософсько-педагогічні аспекти становлення // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2022. – Вип. 34. – С. 98-106. DOI: 10.32626/2309-9763.2023-34-98-108.
11. Donovan R.K. All Around Cure – If I Don't Agree? – Oklahoma: Cambridge University, 2000. – 196 p.
12. Міська цільова програма «Освіта Києва на 2024-2025 роки»: рішення Київської міської ради від 7 грудня 2023 р. № 7508/7549. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kmr.gov.ua/sites/default/files/7508-7549.pdf>.
13. Тоцька О., Титаренко І. Фінансування освіти в Україні з бюджетів різних рівнів під час війни // Фінансово-економічні аспекти освіти. – 2023. – №3. – С. 34-44. DOI: 10.32987/2617-8532-2023-3-34-44.

References:

1. Artemenko, L. P. (2019). Benchmarking of competitiveness in the European market. Economic Bulletin of NTUU "KPI", 16, 152-161. DOI: 10.20535/2307-5651.16.2019.181840 [in Ukrainian].
2. Bilyakovska, O.O. (2021). Benchmarking as an important tool for improving the quality management system of education at the university. Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences, (201), 10-13. DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-201-10-13 [in Ukrainian].
3. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024, February 16). Certain issues of functioning of the educational mobile application "Mriia" (Resolution No. 177). Official Bulletin of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177-2024-п#Text> [in Ukrainian].
4. Kostyuk, M.K. (2021). Relevance of implementing the benchmarking concept in the Ukrainian educational services market. Trajectory of Science: Electronic Scientific Journal, 6(11), 26-32. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_6_3 [in Ukrainian].
5. Official State Web Portal of the Budget for Citizens. (n.d.). Retrieved from: <https://openbudget.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Ministry of Finance of Ukraine. (n.d.). Official website. Retrieved from: <https://mof.gov.ua/uk> [in Ukrainian].
7. Ukrainian Center for Educational Quality Assessment. (n.d.). Official website. Retrieved from: <https://testportal.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Semeniuk, S.B. (2017). Use of benchmarking in the market of educational services. In Proceedings of the All-Ukrainian Scientific-Practical Internet Conference, Kharkiv, April 7-8, 2017 (pp. 324-325). Kharkiv National University of Urban Economy named after O.M. Beketov. Retrieved from: <http://eprints.kname.edu.ua/45861/1/сyx%20стар%20макар.pdf> [in Ukrainian].
9. Chekalovska, H.Z. (2018). Benchmarking as a method of improving the competitiveness of higher education institutions. Black Sea Economic Studies, (35), 76-79. Retrieved from: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/38958> [in Ukrainian].
10. Yampol, Yu.V. (2022). Quality management of education: Philosophical and pedagogical aspects of formation. Pedagogical Education: Theory and Practice, (34), 98-106. DOI: 10.32626/2309-9763.2023-34-98-108 [in Ukrainian].
11. Donovan, R.K. (2000). All Around Cure – If I Don't Agree? Cambridge University Press. 196 p. [in English].
12. Kyiv City Target Program "Education of Kyiv for 2024-2025": Decision of the Kyiv City Council dated December 7, 2023, No. 7508/7549. Retrieved from: <https://kmr.gov.ua/sites/default/files/7508-7549.pdf> [in Ukrainian].
13. Totska, O., Tytarenko, I. (2023). Financing Education in Ukraine from Budgets of Different Levels during the War. Financial and Economic Aspects of Education, (3), 34-44. DOI: 10.32987/2617-8532-2023-3-34-44 [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Бойко І.М. Бенчмаркінг як ефективний інструмент удосконалення якості загальної середньої освіти / І.М. Бойко, К.С. Брадул // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2025. – № 5 (81). – С. 16-24. – Режим доступу: <https://economics.net.ua/files/archive/2025/No5/16.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.05.2025.2. DOI: 10.5281/zenodo.17497879.

Reference a Journal Article:

Boiko I.M. Benchmarking as an Effective Instrument for Improving the Quality of General Secondary Education / I.M. Boiko, K.S. Bradul // Economics: time realities. Scientific journal. – 2025. – № 5 (81). – P. 16-24. – Retrieved from: <https://economics.net.ua/files/archive/2025/No5/16.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.05.2025.2. DOI: 10.5281/zenodo.17497879.

